

תקציר

מושגי התשובה בספר ה'זוהר'

הלל בן-ששון

מאמר זה מתחקה אחר תפיסת התשובה הייחודית העולה מדיוני האסופה הזוהרית ומבקש למקמה בהקשרה הרעיוני וההיסטורי. למגוון הגישות ואופני הטיפול במושג התשובה המופיעים ב'זוהר' אין תקדים בכתבים הקבליים שקדמו להופעתו. הדיונים האלה לא רק נוטלים חומרים מוקדמים ומפתחים אותם פיתוח מיתי רב אנפין, אלא גם כורכים יחדיו את תשובת האדם ואת התשובה השמימית על היבטיה המגוונים. חירות מושגית זו כרוכה, לטענת המאמר, בהתפתחותו של מושג התיקון ב'זוהר', שקיפל בתוכו תפיסה חלופית של תהליך התגברות על החטא ביחס לתפיסת התשובה בספרות החכמים ובימי הביניים ופתח בכך פתח להטעין את מושג התשובה בתכנים חדשים בהשוואה למובנה המסורתי כתהליך אישי-פנימי של עזיבת החטא. על פי הצעה זו, מציג עיקרו של המאמר שלושה יסודות שמהם מורכבת התשובה בדיוני הזוהר. יסודות אלו הם: (א) מערך פרשנויות בעלות גוון מיתי לתשובה כתהליך אנושי של התגברות על החטא; (ב) עיבוי משמעות התשובה כספירה בעולם האלוהות; (ג) דיון בתשובה בהיותה ישות היפוסטטית הניצבת מחוץ לאדם ולא כמחשבה כשלוש המגמות האלה מצטרפות יחד יש בהן גם כדי ללמד על מגמה כללית שעניינה העצמת התלות התיאורגית בין האדם לאל והרחבת כוחן של פעולות אנושיות להשפיע על עולם האלוהות ולפעול בתוכו. בתוך מסגרת כללית זו מתעלה גם התשובה האנושית ומקבלת ייצוג של ממש בצמרת הבניין האלוהי, ותפקיד מכריע בדינמיקה הבין-ספיריתית. כוחה התיאורגי של התשובה שואב חיוק נוסף מן האונטולוגיה המיתית, המעמידה את התשובה כהיפוסטזה עצמאית ואף מעטרת את תשובת האדם במגוון כתרים מיתיים.

ד"ר הלל בן-ששון, מכון ון ליר ללימודים מתקדמים, רחוב ז'בוטינסקי 43, ירושלים 9214116
b.hillel@gmail.com